

Сиромаштво и социјална неједнакост, 2017.

Анкета о приходима и условима живота (The Survey on Income and Living Conditions – SILC) у 2017. години спроведена је по пети пут.

Циљ овог истраживања је да се прикупе подаци на основу којих се израчунавају индикатори сиромаштва, социјалне искључености и услова живота. Истраживање се спроводи једном годишње, по стандардизованој методологији, која се примењује у свим државама чланицама Европске уније.

Подаци за 2014, 2015. и 2016. годину ревидирани су због примене иновативних метода у обради података, који су допринели побољшању квалитета израчунатих индикатора.

Према добијеним резултатима, **стопа ризика од сиромаштва** (ова лица нису нужно сиромашна, већ само имају већи ризик да то буду) у 2017. години износила је 25,7%. **Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености** (ова лица су у ризику од сиромаштва или су изразито материјално ускраћена или живе у домаћинствима веома ниског интензитета рада) и износила је 36,7%.

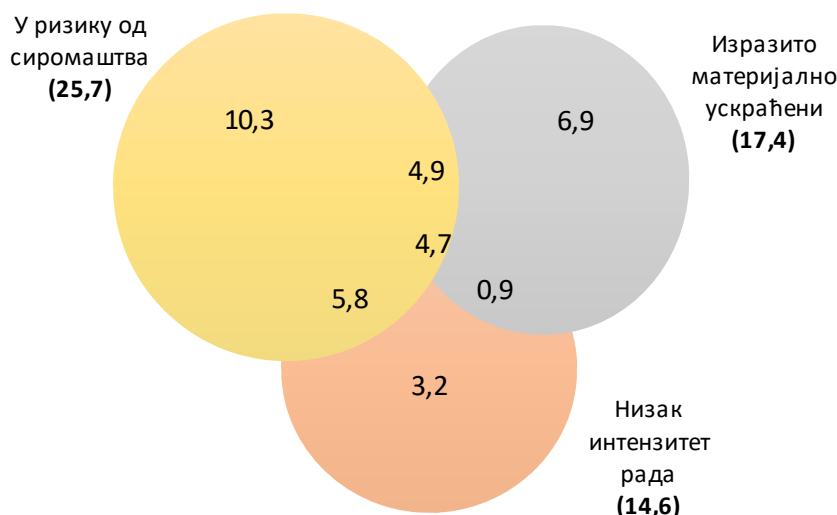
Праг ризика од сиромаштва износио је 15 600 динара просечно месечно за једночлано домаћинство. За домаћинства с двоје одраслих и једним дететом старости до 14 година праг ризика од сиромаштва износио је 28 080 динара, док је за четворочлано домаћинство с двоје одраслих и двоје деце старости до 14 година овај праг износио 32 760 динара.

Посматрано **према старости**, лица млађа од 18 година највише су била изложена ризику од сиромаштва (30,5%), као и лица 18–24 године (29,7%). Најнижу стопу ризика од сиромаштва имале су особе старије од 65 година (21,3%).

Највишу стопу ризика од сиромаштва имала су лица у домаћинствима која чине две одрасле особе с троје или више издржаване деце, 55,8%, затим лица млађа од 65 година која живе у једночланим домаћинствима, 39,6%.

У зависности од **радног статуса**, код лица старих 18 и више година, најизложенија ризику од сиромаштва била су незапослена лица (50,7%), док је најнижа стопа ризика од сиромаштва код запослених код послодавца (6,8%). Код samozапослених лица ова стопа износила је 35,5%, а код пензионера 17,5%.

Графикон 1. Основни показатељи сиромаштва и социјалне искључености, %

Табела 1. Показатељи релативног сиромаштва и неједнакости¹

	2014	2015	2016	2017
Стопа ризика од сиромаштва, %	25,0	26,7	25,9	25,7
Праг ризика од сиромаштва (на месечном нивоу)				
Једночлано домаћинство, у РСД	13725	13973	14680	15600
Домаћинство с двоје одраслих и једним дететом млађим од 14 година, у РСД	24705	25152	26424	28080
Домаћинство с двоје одраслих и двоје деце млађе од 14 година, у РСД	28823	29344	30828	32760
Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености, %	42,6	41,7	38,5	36,7
Стопа ризика од сиромаштва пре социјалних трансфера:				
Социјални трансфери нису укључени у приход, %	32,1	33,4	32,9	31,6
Пензије и социјални трансфери нису укључени у приход, %	52,0	52,2	52,1	51,3
Релативни јаз ризика од сиромаштва, %	39,3	37,5	39,4	38,8
Квинтилни однос С80/С20	9,4	10,7	11,0	9,4
Гини коефицијент	38,3	40,0	39,8	37,8
Стопа трајног ризика од сиромаштва			16,7	18,4

Табела 2. Стопа ризика од сиромаштва по полу и старости, %

	2017		
	пол		укупно
	мушки	женски	
Стопа ризика од сиромаштва, %	25,4	26,0	25,7
Старосне групе			
0 – 17 ²	-	-	30,5
18 – 64	26,0	25,3	25,7
18 – 24	27,3	32,3	29,7
25 – 54	24,6	25,1	24,9
55 – 64	29,3	22,5	25,8
65 и више	16,9	24,7	21,3

Табела 3. Стопа ризика од сиромаштва према типу домаћинства, %

	2014	2015	2016	2017
Сва домаћинства без издржаване деце	22,4	23,7	22,9	22,8
Једночлано домаћинство	28,4	31,2	34,4	33,0
Мушко	31,7	37,5	38,1	31,1
Женско	26,4	27,2	31,8	34,4
До 65 година старости	32,0	37,1	41,2	39,6
65 и више година старости	25,7	26,8	29,6	29,1
Две одрасле особе без издржаване деце	21,0	22,8	20,6	22,7
Обе млађе од 65 година	24,1	26,7	25,2	29,2
Бар једна стара 65 и више година	18,2	19,5	16,9	18,0
Остала домаћинства без издржаване деце	21,2	21,4	20,1	19,0
Сва домаћинства са издржаваном децом	27,0	29,1	28,2	28,0
Самохране родитељ с једним дететом или више издржаване деце	33,8	37,5	40,8	30,6
Две одрасле особе с једним издржаваним дететом	19,4	22,6	21,5	26,4
Две одрасле особе с двоје издржаване деце	26,4	28,2	24,2	24,8
Две одрасле особе с троје и више издржаване деце	35,2	34,2	53,1	55,8
Остала домаћинства са издржаваном децом	27,7	29,9	28,2	26,1

¹ Ревидирани подаци за 2014, 2015. и 2016. годину.

² Приказује се само укупна стопа ризика од сиромаштва, без поделе према полу.

Табела 4. Стопа ризика од сиромаштва према најчешћем статусу на тржишту рада и полу (за особе старе 18 и више година), %

	2017		
	пол		укупно
	мушки	женски	
Page	12,2	9,1	10,8
Запослени код послодавца	6,5	7,1	6,8
Самозапослени ³	38,4	28,6	35,5
He page	32,3	32,4	32,3
Незапослени	52,3	48,7	50,7
Пензионери	14,3	19,9	17,5
Остали неактивни	26,1	36,4	33,4

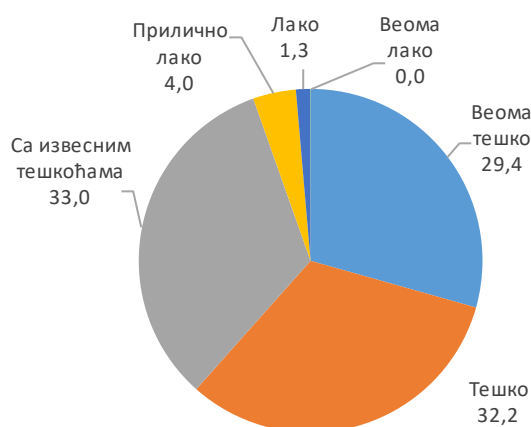
Табела 5. Дисперзија око прага ризика од сиромаштва, %

	2014	2015	2016	2017
40% националне медијане њрихода				
Стопа ризика од сиромаштва	13,7	14,6	14,5	14,4
50% националне медијане њрихода				
Стопа ризика од сиромаштва	19,1	20,4	20,0	19,8
70% националне медијане њрихода				
Стопа ризика од сиромаштва	32,0	32,6	32,2	31,2

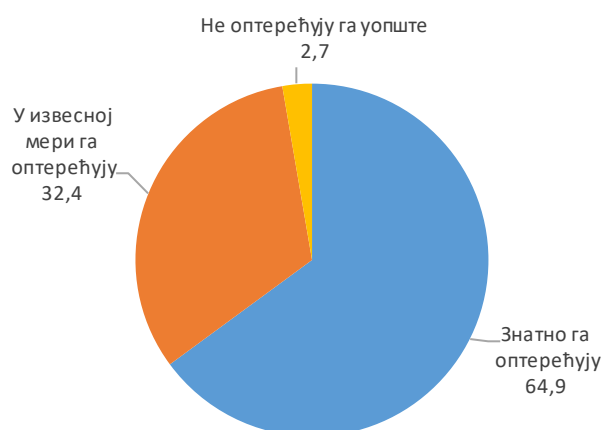
Табела 6. Показатељи материјалне ускраћености, %

	2014	2015	2016	2017
Лица која живе у домаћинству које:				
Не може да приушти недељу дана одмора ван куће	68,4	68,5	62,8	56,9
Не може да приушти месо или рибу у оброку сваког другог дана (или њихову вегетеријанску замену)	26,1	24,6	20,3	21,2
Не може да приушти неочекивани трошак у износу до 10 000 динара, који би био плаћен из буџета домаћинства	50,7	47,3	48,3	44,1
Не може да приушти адекватно загревање стана	17,1	15,2	13,3	13,1
Стопа материјалне ускраћености (три или више од девет ставки материјалне ускраћености)	44,1	40,9	37,4	30,7

Графикон 2. Стопа субјективног сиромаштва (Могућност домаћинства да „састави крај с крајем“), %

Графикон 3. Финансијско оптерећење буџета домаћинства трошковима становања, %

³ У samozапослена лица спадају и пољопривредници.

МЕТОДОЛОШКА ОБЈАШЊЕЊА

Територијални обухват: Анкета се спроводи на територији Републике Србије. Републички завод за статистику од 1999. године не располаже појединим подацима за АП Косово и Метохија, тако да они нису садржани у обухвату података за Републику Србију (укупно).

Узорак: У Анкети је примењен двоетапни стратификовани узорак с пописним круговима као примарним и домаћинствима као секундарним јединицама избора. Од укупног броја домаћинстава предвиђених за анкетирање у петом таласу (60 37 домаћинства), анкетирано је 5 224 домаћинства (86,4%), односно 14 155 лица старих 16 и више година.

Јединице посматрања су изабрана домаћинства, према плану узорка, било да је реч о самачким или вишечланим домаћинствима, као и сви чланови домаћинства старости 16 и више година.

Под **домаћинством** се подразумева свака породична или друга заједница лица, која заједно станују и заједно троше средства за подмиривање основних животних потреба (исхрана, становање и сл.), без обзира на то да ли се сви чланови стално налазе у месту где је настањено домаћинство или неки од њих привремено бораве у другом месту у земљи или у иностранству, због рада, школовања или неког другог разлога.

Појам „**издржавана деца**“ односи се на сва лица млађа од 18 година, као и на особе старости од 18 до 24 године које живе с барем једним родитељем и економски су неактивне.

Референтни период за податке који се односе:

- **на приходе** је претходна календарска година – 2016. година за пети талас,
- **на материјалну ускраћеност** је тренутак анкетирања – 2017. година за пети талас.

Еквивалентни приход је укупни расположиви приход домаћинства равномерно расподељен међу члановима домаћинства према модификованој скали еквиваленције *OECD (Organisation for Economic co-operation and Development)*. Према овој скали, први одрасли члан домаћинства добија вредност 1, остали одрасли чланови стари 14 и више година вредност 0,5 и деца испод 14 година вредност 0,3. Приход домаћинства не укључује приход у натури.

Праг ризика од сиромаштва (релативна линија сиромаштва) представља 60% медијане националног еквивалентног прихода и изражава се у динарима.

Стопа ризика од сиромаштва представља удео лица чији је еквивалентни приход мањи од релативне линије сиромаштва. Ова лица нису нужно сиромашна, већ само имају већи ризик да то буду.

Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености показује удео појединаца који су у ризику од сиромаштва или су изразито материјално депривирани или живе у домаћинствима веома ниског интензитета рада. Од доношења стратегије Европа 2020, овај индикатор постаје најважнији показатељ угрожености.

Релативни јаз ризика од сиромаштва представља разлику између прага ризика од сиромаштва и медијане еквивалентног прихода лица која су испод прага ризика од сиромаштва.

Квинтилни однос (С80/С20) пореди укупан еквивалентни приход горњег приходног квинтила (20% становништва с највишим еквивалентним приходом) са укупним еквивалентним приходом доњег приходног квинтила (20% становништва с најнижим еквивалентним приходом).

Гини коефицијент представља меру неједнакости расподеле прихода. Вредност овог коефицијента креће се у интервалу од 0 до 100. Када би његова вредност била 0, то би значило да је постигнута идеална расподела прихода и да сви становници имају исти приход. Како се вредност Гини коефицијента повећава, тако се повећава и приходна неједнакост.

Стопа трајног ризика од сиромаштва представља проценат лица која су у ризику од сиромаштва у текућој години и која су у најмање две од три претходне године била у ризику од сиромаштва.

Најчешћи статус на тржишту рада односи се на најчешћи статус активности лица, односно на статус активности лица у којем је оно провело најмање седам месеци током референтног периода и рачуна се за особе старе 18 и више година.

Интензитет рада представља број месеци у којима су сви радно способни чланови домаћинства радили у референтном периоду у односу на хипотетички број месеци у којима су чланови домаћинства могли радити. Интензитет рада може бити веома низак (0–0,20), низак (0,20–0,45), средњи (0,45–0,55), висок (0,55–0,85) и веома висок (0,85–1). На пример, **низак интензитет рада** односи се на домаћинства у којима су радно способни чланови радили између 20% и 45% од укупног броја месеци у којима су могли радити током референтног периода.

Дисперзија око прага ризика од сиромаштва показује осетљивост стопе ризика од сиромаштва на избор прага сиромаштва – 40%, 50%, 70% медијане националног еквивалентног прихода.

Материјална ускраћеност домаћинства је показатељ материјалних услова који утичу на квалитет живота домаћинства.

Ставке материјалне ускраћености су:

1. немогућност домаћинства да приушти адекватно грејање,
2. немогућност домаћинства да приушти машину за прање веша,
3. немогућност домаћинства да приушти аутомобил,
4. немогућност домаћинства да свим члановима приушти недељу дана одмора ван куће бар једном годишње,
5. немогућност домаћинства да приушти неочекивани трошак у износу од 10 000 динара, који би био плаћен из буџета домаћинства,
6. немогућност домаћинства да приушти телефон,
7. немогућност домаћинства да приушти телевизор у боји,
8. немогућност домаћинства да приушти месо или рибу у оброку (или њихову вегетеријанску замену) сваког другог дана,
9. кашњење са плаћањем ренте, рате за стан или другог кредита или комуналних услуга за стан у којем домаћинство живи.

Стопа материјалне ускраћености је показатељ финансијске немогућности домаћинства да приушти најмање три ставке (од претходно наведених девет) материјалне ускраћености.

Стопа изразите материјалне ускраћености је показатељ финансијске немогућности домаћинства да приушти најмање четири ставке (од претходно наведених девет) материјалне ускраћености.

Стопа субјективног сиромаштва (могућност домаћинства да „састави крај с крајем“) представља субјективни осећај испитаника о тешкоћама са којима се суочава његово домаћинство у настојању да плаћа своје неопходне трошкове, узимајући у обзир укупна примања тог домаћинства.

Финансијско оптерећење буџета домаћинства трошковима становања означава у којој мери трошкови становања представљају финансијско оптерећење за домаћинство. Ови издаци укључују рату за отплату кредита, уколико је члан домаћинства власник стана до којег је дошао уз помоћ кредита, или ренту, уколико је закупац. Такође, у трошкове становања, поред комуналних услуга, укључени су и издаци за услуге повезане са становањем, као и издаци за редовно одржавање стана.